

Vanuit een nieuw lichaam van verlichting

*Vanuit een nieuw
lichaam
van verlichting*

gedichten Thailand 2010

Wim van Binsbergen

UITGEVERIJ SHIKANDA – HAARLEM

COLOPHON

Vanuit een nieuw lichaam van verlichting: Gedichten Thailand 2010 werd geschreven te Koh Lanta, Zuid-West-Thailand, en Haarlem, in november / december 2010

Er is van dit boek ook een uitvoerig geïllustreerde versie beschikbaar op:
<http://shikanda.net/literary/index.htm>

© 2010 Wim van Binsbergen / Uitgeverij Shikanda, Haarlem

ISBN/EAN: 978-90-78382-XX-X

Boeddha-illustratie op voorzijde omslag: Zoals aantekeningen verderop in dit boek laten zien, is verlichting hier vooral opgevat als de verlichting van Boeddha waarmee hij overwinning op de stoffelijke begeerten verwierf. In het hart van het complex van koninklijk paleis en tempel te Bangkok bevindt zich een volks heiligdom dat schijnbaar niet onder het strenge beheer van de paleisdienst valt. Hier dragen Thai van alle rangen en standen hun persoonlijke devotie uit, knielend en lotusknoppen hanterend tussen hun in aanbidding gestrekte en samengehouden handen. Een van de aandachtspunten in dit heiligdom is de hier afgebeelde Boeddhatorso, ca. 45 cm hoog, over de gehele oppervlakte beplakt met stukjes bladgoud dat de gelovigen ter plaatse voor dit doel kopen. Het ritselen en wapperen van de slechts gedeeltelijk bevestigde strookjes in de wind geeft een vreemde indruk van vergankelijkheid en eeuwigheid tegelijk. Zo krijgt de Boeddha een nieuw lichaam van verlichting. Ook de Oude Egyptenaren geloofden dat het lichaam van de goden van goud was – vandaar dat aan de halfgod Pythagoras, Egyptereiziger, een gouden dij-prothese wordt toegedicht.

Andere illustratie voorzijde omslag: Een jongetje dat trots op een gong slaat in de tempel Wat Aroen ('Dageraadstempel') aan de buiten het centrum van Bangkok gelegen westzijde van de Chao Praya rivier; het jongetje is kennelijk nog maar pas gereïncarneerd, en te oordelen naar zijn vroege voorkeur voor tempeldienst heeft ook hij een nieuw lichaam van verlichting.

De *steunkleur* van de omslag weerspiegelt de kleur van sommige Thaise monnikspijen; er zijn er ook in een felle kleur orange.

Illustratie achterzijde omslag: Een Boeddha hoofd dat door boomwortels is omhelsd en meegevoerd, op het ruïneveld te Ayutthaya.

INHOUD

Chao phraya	7
Ayūthāya	13
Ruean Thai Guesthouse, Sukhothai.....	19
Naar de Tat Dao waterval, Si Satchanalai Nationaal Park	27
Loy krathong	35
Snorkelen bij het Koh-Rok-eiland in de Andaman-zee	45
Dag in dag uit met jou	53

CHAO PHRAYA

De rivier die Bangkok (hoofdstad van Thailand) van noord
naar zuid doorstroomt

Rivierdraak¹ die met dammen van zandzakken² nauwelijks
bedwongen
De stad begrenst, bespiedt maar nergens lijkt binnen te gaan
Binnenstebuiten gekeerde Amstel, Spaarne als een langs het
lichaam
Omgeleide aorta, buizen buiten Beaubourg:³ kilometers
Oude lege loodsen met ieder een eigen perverse
Wereldgeschiedenis der schoonheid
Beschermen de rivier voor de stad
Banen een bedding voor de smalle snelle boten van nergens naar
nergens
En maken de bestemmingsaanduidingen op ponten tot kennelijke
leugens

¹ Een veelbetekenende uitdrukking in Oost- en Zuid-Oost-Azië. De waterdraak is er een centrale uitdrukking van de kosmische orde. De acht trigrammen ☰, ☷, enz. die de basis zijn van de klassieke Chinese symboliek (onder meer in 易經 *Yi Jing / Boek der Veranderingen*) werden aan de cultuurheld 伏羲 *Fu Xi* geopenbaard op de rug van een rivierdraak.

² Ten tijde van onze reis (najaar 2010) waren verschillende streken van Thailand, waaronder de hoofdstuk Bangkok, juist door hevige overstromingen getroffen.

³ Bijnaam voor het museum Georges Pompidou te Parijs – een opvallend bouwwerk in de zin dat voorzieningen voor elektriciteit, water, riool zichtbaar buiten langs de voorgevel aangebracht lijken te zijn.

Langs en op de rivier houdt de stad zijn adem in, wordt nevel
Die tempels, wolkenkrabbers, zendmasten, lichtreclames
Ironisch ingiet in barnsteen, geluiden in verzekerde bewaking stelt
Moderniteit met een dik penseel nat weg wast
Tot flauwgrijze uitvloeiingen op een steunkleur
Van pieren pakhuizen douanekantoren, een ondergeschoven
Moslimwijk uit Indonesië compleet met heiligengraf en imam,
Miniatuurtempels die nergens meer bijhoren en barrista
Expressobars die niemand nog ooit terug kan vinden

De protserig smaragden Boeddha⁴ tartend in zijn Eftelingpaviljoen
En met vrouwelijke schoudergewrichten die onder de van
staatswege opgelegde kleding⁵
Stiekem toch bloot blijven (is dit dezelfde stad waar rijen meisjes
Door halfopen cafédeuren in gelijkkleurige bikini's hun dorpsheid
tonen
Hun houding menen we te zien snikkend van onwennigheid en
heimwee
Jah pingpong⁶ sjouw? Jah, lekkah, jij Holland sekeh, jah?)

⁴ Onmiddellijk naast het koninklijk paleis gelegen, en daarmee één complex vormend, is de tempel van de Smaragden Boeddha (*Wat Phra Kaew*). Het beeld van deze naam is het palladium (religieus rijkssymbool) van Thailand, dat als zodanig deelt in de koningscultus. Ten toon gesteld hoog in zijn tempel, wordt het door de talloze Thai bezoekers van het complex goddelijke eer bewezen. De legendarische geschiedenis van dit slechts 45 cm hoge, met groene jaspis (en dus niet smaragd) beklede beeld omvat twee millennia en de landen India, Sri Lanka, Myanmar, Cambodja en Thailand; het lijkt een getuigenis van de legendarische geschiedenis van het Boeddhisme. Zijn feitelijke geschiedenis gaat terug tot vijftiende-eeuws Noord-Thailand. De negatieve termen van deze strofen tonen mijn onkunde en gebrek aan waardering met betrekking tot dit Boeddhistisch erfgoed op het moment van ons bezoek aan het complex, op onze tweede dag in het land, en dienen als zodanig sterk gerelativeerd te worden.

⁵ In het paleis- en tempelcomplex heerst (ongetwijfeld als onderdeel van de constructie van nationale identiteit middels de koningscultus) een streng kledingregiem, dat door talloze geüniformeerde beambten agressief wordt gehandhaafd. Mannen zowel als vrouwen mogen er niet in korte broek en evenmin met blote schouders verschijnen. Met dit laatste punt wordt sterk afgeweken van heersende internationale mode en van de gangbare regels in andere Thaise tempels. De overheid biedt aanvullende kleding te leen aan voor tijdens het bezoek aan het complex, tegen een redelijk statiegeld en verder zonder kosten.

⁶ Langdrempelig toegankelijke commerciële uitbeeldingen van menselijk voortplantingsgedrag staan in Zuid-Oost-Azië bekend als *ping pong shows*.

En terwijl wij zijn koninklijke buurman uitlachen⁷
In zijn even protserige *Art déco* paleis
Vol gietijzeren ornamenten poederdozen en mechanische
Schrijfmachines die in Thai kunnen schrijven
'vooruitgang voortijd van Eurofiele⁸ koning
1900 (Thai 2444)⁹ dat stilstaan'
'การรบรมคร คณะและหนวยงาน พมาเยอน เกยวกับจฟ้า สอสารองคกร
จฟ้านานาชาติ การคนควววย'...¹⁰

⁷ Thailand kent zeer strenge straffen voor majesteitsschennis. Het met de voet tegenhouden van een bankbiljet dat door de wind dreigt te worden meegenomen kan al tot gevangenisstraf leiden, ook en vooral voor buitenlanders. Deze strofe dient kennelijk slechts om met literaire middelen aanvankelijke bevreemding uit te drukken, die spoedig zal verkeren in, laten we maar zeggen, een onvoorwaardelijk beamend koesteren van de Thaise wereld en zijn symbolen, inclusief het koningschap.

⁸ Met name koning Rama V Chulalongkorn de Grote (1868 - 1910) voerde een krachtig moderniserings- en Europeaniseringsoffensief in zijn land.

⁹ Thailand heeft een eigen tijdrekening die teruggaat tot de traditionele datum waarop de Boeddha de Verlichting bereikte.

¹⁰ Dit is een willekeurig specimen van Thai schrift en taal, en niet een vertaling van de voorgaande zin; ik ben het Thai niet machtig.

Ruiken we de eeuwige vroomheid van het grenswater nog in de
Wat Poh tempel¹¹
Waar het koningsschap het aflegt tegen voetmassage en waar Gulliver
Liggend, door Liliputters ingemetseld, de plaats van Boeddha
blijkt ingenomen¹²
Naast waarzeggers, ijsverkopers, beelden van Hollandse tempelwachters¹³
En bontkleurige porceleinen hertjes in een perkje van Bodhiboom¹⁴

¹¹ Iets zuidelijk van het paleiscomplex gelegen aan de rivier. De tempel omvat een beroemd centrum voor Thaise massage.

¹² Wanneer de schipbreukeling Gulliver, in Swift's boek *Gulliver's Travels* (1726), bijkomt op het strand van het land Lilliput, blijkt hij geïmmobiliseerd met vele kabels verankerd aan paaltjes in de grond. Het immens grote liggende Boeddha-beeld van de Wat Pho tempel wordt hier met deze situatie vergeleken.

¹³ Reuzengrote beelden van Europeanen in zeventiende-eeuwse kledij markeren een poort in de Wat Pho tempel.

¹⁴ De Boeddha bereikte de Verlichting onder de Bodhiboom in het dal van de Ganges, zeventig kilometer ten zuiden van de stad Patna, hoofdstad van de staat Bihar, India. In februari 2001 begaf ik mij met een internationaal gezelschap (deelnemers aan een conferentie over de staat) per bus van Patna op weg naar deze boom, maar om onbekende redenen werd het reisdoel niet bereikt; in het Japanse hotel waar het gezelschap de lunch gebruikte, liep ik bovendien een voedselvergiftiging op die mij voor twee dagen uitschakelde. Naar verluidt bevindt zich een stek van de Bodhiboom in een tuin binnen het Wat Pho tempelcomplex; hij is daar voorwerp van bijzondere verering – die, zoals vaak in Thailand, in het bijzonder in het kader van de boomcultus, een bont en immanent karakter heeft, blijk gevend van een volkse esthetiek en fascinatie voor concrete, handzame cultusobjecten. Deze boom wordt echter niet vermeld in het wereldregister van erkende Bodhibomen, dat wel een Bodhiboom aangeeft voor de Chulalongkorn Universiteit, enige kilometers oostelijk van deze lokatie. Ook in het gedicht RUEAN THAI GUESTHOUSE, SUKHOTHAI wordt verwezen naar Boeddha's bereiken van Verlichting onder de Bodhiboom:

*een nieuw lichaam van verlichting
(één hand open in de schoot één hand hangend naar de aarde)*

Dit beschrijft de *mudra* (handgebaar van de Boeddha) genaamd *Bhoemisparsa*, waarin de Boeddha gezeten onder de Bodhiboom de godin van de aarde oproept als getuige van zijn verdienste (!), en daarmee Mara (de zinsbegoocheling van het materiële) overwint – onmiddellijk waarop zijn eerste Verlichting intrad.

En eten wij spotgoedkoop in het universiteitsrestaurant
Vlak achter de zandzakken waar de Boeddha-glimlach van de
rivier

Alsnog binnensijpelt
Zoals tegen wil en dank de Thaise
Coca Cola ons lichaam.

AYŪTTHĀYA

Hoofdstad van Siam / Thailand in de zeventiende eeuw, nu een ruïnecomplex

Voor bouwwerken zijn bomen niet alleen de voorbeelden van
Omhooggerichtheid (de oudste
Verbindingen van hemel en aarde), van
Vertakking en samenhang en duisterder binnen onder de kroon
maar ook
De zachte zieleherders bij leven en sterven en de
Troostende omhelzing na vergaan

Tussen de ruïnes van
Plaatselijke glorie (met Frans kwartier, Hollands kwartier, Japans
kwartier
Onder baldakijnen van geveinsd respect jeukt al de
Verlichtingspruik¹⁵ van onderwerping)
Jubelen de bomen hun overwinning, helpen
De steenmassa's te splijten, tot bloei te komen, terug te keren
Tot aarde en vandaar weer omhoog te bloeien als boom

¹⁵ Het woord Verlichting wordt hier gebruikt, niet voor de verlossende bewustzijnstoestand van de Boeddha, maar voor de rationalistische fase van de Vroeg-Moderne cultuur van het Noordatlantisch gebied, voorafgaande aan de Romantiek.

De grillige heilige torens¹⁶
Gedraaid op een kleischijf van mantra's¹⁷
Gestut op een windstrekenvierkant van dharma¹⁸
Bevatten nissen waarin toegang tot de oudere aarde
Getuige en voorwaarde voor overwinnen van zinsbedrog
Dit is de oudste verlichting, van Boeddha reikt naar de aarde
En juist vanuit de stof zich aan de stof ontrukkt
Die opstulpt in bloesemende stenen
Mensenwerk dat de maat van de aarde beaamt

¹⁶ De Thaise tempelarchitectuur kent als typen torens vooral de *chedi* (algemene Boeddhistische term *stupa*, een reliekhouders) en de *prang*, een toren die een tempel markeert zonder noodzakelijk relieken te bevatten.

¹⁷ Korte religieuze tekst, vaak sterk herhalend gebruikt in Hindoeïsme en Boeddhisme.

¹⁸ Religieuze wet, basisprincipe, essentie; door heel Eurazië verschijnt het vierkant als basis-symbool van de vier windstreken en van de aarde.

En terwijl de Bodhiboom aan de voorkant tastbaar
Schijnbaar mooier gemaakt is met beeldjes symbolen amuletten
Door mensen geweven textiel kleur en wijding brengt
En de bloemen en wierook niet aan te slepen zijn

Toont de achterkant zijn ware gezicht:¹⁹ een zandstenen
Boeddhahoofd
Van zijn verloren romp losgehakt door Khmer of andere barbaren
Op drift geraakt, gegrepen, verstrikt in luchtwortels
In pijnlijke verrukking vergroeid in de boom de ogen voorgoed
gekeerd
Naar de ruïnes elk jaar een millimeter hoger getild
Boom aarde mensenwerk Mara
Maardmoedra, kring
Buiten de tijd.

¹⁹ Zoals de illustratie achterzijde omslag al laat zien, berust dit beeld niet op een poëtische constructie maar op een waarnemingsfeit; het door de boomwortels omhelsen en meevoeren van het Boeddhahoofd is een van de meest ontroerende (en meest gefotografeerde) taferelen van het ruïneveld te Ayutthaya.

RUEAN THAI GUESTHOUSE, SUKHOTHAI

Na een week zijn we hier thuis, doortastend
Hebben we geklaagd over het losbladige handboek voor gasten
Zodat de prijslijst van gebroken of gestolen kamerinventaris
En het verbod op elektrische apparaten
Gelijk uit alle klappers in alle kamers is verwijderd
Internet gratis geworden is, en de tieners die ons bedienen
Niet meer schrikken van onze Engelse volzinnen
Steeds trotser op ons Thaise paleishotel
We schrijven onze lof in het gastenboek
En mogen met de eigenares op de foto

Langs de gaanderijen van echt sloophout
Met de authentieke lage deuren met hangslot
En daarop overdag konijnen en duiven, 's avonds kikkers
hebben we alle bruinhouten vitrinekasten gefotografeerd
En bevonden dat hun inhoud voornamelijk het soort
Aardewerk, apparaten, afbeeldingen is waarop
De moderniserende koningen verzot waren
Zolang het maar met een *a* begon
Maar ook zijn er dansmaskers goud en puntig als chedi's
Klaar om alsnog met hoge kraanvogelstappen
Een god op te roepen als een *alien* vernietigend
priemend uit onze buik of schouders

En mijmerend over de geografische verbreding
Van het impluvium²⁰ (Etrusken, Diola, Thai - Soenda²¹ voor
beginners)
Onder de open nachthemel met kleine Maan en Jupiter
(Waar blijven de astrologen nu zoals in de tempels?)
Hebben we ons koninklijk, zonder schroom
Op openbare bedden naast het zwembad laten masseren

²⁰ Regenbekken onder het ongedekte midden van een door gaanderijen omzoomde binnenplaats van een woonhuis, bekend onderdeel vna de klassieke Romeinse architectuur. De Afrikanist Frobenius (1873 - 1938) trof een soortgelijke aanleg aan in West Afrika en vermoedde, mede op grond van andere overwegingen, maar overigens ten onrechte, Etruskische invloed aldaar. Het Ruean Thai Hotel te Sukhothai Nieuwstad is volgens hetzelfde plan gebouwd - het zwembad neemt de plaats in van het impluvium.

²¹ Ten tijde van de reis naar Thailand werkte ik al enige jaren aan een boek over de mogelijke invloed (doorgaans met de term 'Soenda' aangeduid) van Zuid-Oost-Azië op Afrika in pre-en protohistorie.

(Thaise massage: potige dames draaien strikt anatomisch
Een rib uit je lijf, planten hun knie in je lies en zitten op je
dubbelgevouwen
Borstbeen tot het knapt je groeit en groeit alleen
Om nog meer pijn te kunnen bevatten vergeet
Dat de brede, gezochte aanraking met een ander mensenlichaam
Over geilheid gaan kan – het gaat
Over het heldere, rustige zwijgen waarmee het vlees
Waarmee alle dieren het aankijkt ver voorbij de taal
Over dat zij je zuster blijkt thuis in jouw ander lichaam
Omdat zij wandelt en zweet en ademt in dat van haar zelf
En dat ze daar steeds naast grijpt terwijl zij nu haar hele voet in je
kruis zet
En je doorscheurt als Repelsteeltje²²
Is echt alles wat nog rest van je geslacht

²² Figuur uit Sprookjes van Grimm, no. KHM55; als de koningin geworden molenaarsdochter blijkt de naam van haar sinistere hulpverlener te kennen (iemand heeft hem bij nacht bij een vuur zien dansen waarbij hij zingt 'Niemand weet, niemand weet, dat ik Repelsteeltje heet'), verliest hij zijn greep op haar en scheurt hij zichzelf in tweeën van spijt. Repelsteeltje is daarmee onverwacht een voorbeeld van de eenzijdige mythische figuur die maar één helft van zijn lichaam heeft, en die in mijn recente onderzoek van vergelijkende mythologie een grote rol speelt.

Met kleine lachtranen en uitgelachen kreten van pijn
Herinner je je hoe je berg was, en weide, en lamentijnen²³ op een
zandbank
En de supernova die je elementen smeedde uit helium²⁴
Als phoenix²⁵ opvlammend stervend voor jouw ontstaan
En je spreekt met je zuster in pijnlijke Thaise gebaren
Vanuit een nieuw lichaam van verlichting
(Één hand open in de schoot één hand hangend naar de aarde)
Terwijl cultuur (die clown op stelten)²⁶ vervluchtigt als een slechte
adem oplost
Als nevel voor zon boven het spiegeland wad van aanwezig)

²³ Ook: lamantijn, *Trichechus senegalensis* of *manatus*, zeekoe.

²⁴ In stabiele sterren wordt slechts waterstof omgezet in helium. Alle andere, zwaardere en complexere elementen – voorwaarden voor de aardse wereld zoals wij die kennen, voor het leven en voor het menszijn – zijn ontstaan bij de apocalyptische astronomische gebeurtenissen bekend als supernova's.

²⁵ Volgens de mythe verbandde de vogel Phoenix zichzelf eens in de vijfhonderd jaar, waarna hijzelf of zijn jong uit de as herrees.

²⁶ In mijn wetenschappelijke werk op het gebied van de interculturele filosofie heb ik de stelling geponereerd dat 'culturen niet bestaan', en dat cultuurverschil in de hedendaagse wereld om politieke redenen veel te sterk benadrukt wordt.

Soms lenen wij de gratis fietsen verkennen
Linksrijdend Sukhothai Nieuwstad, nette voorstad van Lagos of
Cotonou²⁷

Gaan op zoek naar thermoskan en Thai woordenboek
กระติกน้ำร้อน (*gra^L dtik^L naam^H raawn^H*) และ (*lae^H*) พจนานุกรมไทย
(*Phoht^H ja^L naa^M noo^H grohm^M thai^M*),²⁸ helaas in die volgorde
Leren hoe in Thailand pas na vijf keer vragen
Iets van een antwoord gloort de sluier gaat kieren
Niets dan banale vriendelijkheid prijsgevend
Vinden verder helemaal niets dat het kopen waard is

²⁷ Twee steden in West Afrika, die in hun overheersen van de detailhandel in het straatbeeld enige gelijkenis met Sukhothai Nieuwstad vertonen.

²⁸ Deze regel bevat wel de exacte Thai vertaling van de twee begrippen in de voorgaande regel. De hooggeschreven letters geven de toon aan: L(aag), H(oog), M(iddel).

Proberen alvast de busdienst naar de Oudstad
(In hout opgebouwde huifkarren met bromfietsmotor)²⁹
Zien van een afstand ruïnes - Ayutthaya maar groter en hoger
Zien rennend voor sluitingstijd onvergelykelijke Boeddhas in het
museum

Voor één moeten zelfs daar de schoenen nog uit
Maar we pantseren ons tegen hun schoonheid en wijding
Door tegen het verbod in steeds te fotograferen
(Natuurlijk geen foto gelukt maar alleen nog meer afstand)
En te zoeken naar boeken die hier niet zijn
In plaats van ons reeds te voegen
Naar de ademwelving van het zijnde
Maar we hebben deze stad nog niet verlaten
Dit was pas de eerste vraag.

²⁹ Standaard vorm van plaatselijk openbaar vervoer in Thailand, *song taew* genaamd naar de twee rijen banken in het inwendig.

NAAR DE TAT DAO WATERVAL, SI SATCHANALAI NATIONAAL PARK

Negen stromen moeten we over
Er zijn geen bruggen, bloedzuigers
Vormen na maanden wachten razendsnel een ponton
Waarlangs we kniediep strompelen het water
Bij flarden kleurend als frontsoldaten aan de IJser³⁰
Vlinders (trossen geel, twee blauwparelmoer, en een
Met flitsend kromzwaard van plotseling zonlicht)
Vertellen van eerdere zielen³¹ die het ook niet
Langs de benen water en bloed *Eli Eli*³²
Ons bovenlichaam als wrakhout klotsend
In meer zweet dan ooit gedronken
Muggenlarven ontkiemen duister in de staande
Poel van ons vroegere lichaam

³⁰ Rivier in West-Vlaanderen, toneel van bloedige strijd in de Eerste Wereldoorlog.

³¹ In vele culturen worden vlinders in verband gebracht met zielen van gestorvenen.

³² *Eli Eli lama sabachtani*, 'Mijn God, mijn God, waarom hebt ge mij verlaten', een uitspraak toegeschreven aan Jezus aan het kruis, Mattheüs 27:46 en Marcus 15:34.

Negen stromen moeten we over
Waarom niet in de vlakte gebleven waar rijst
Hoog juicht op natte, de hemel iets duisterder weer-
Spiegelende bedden vol Boeddhas Boeddhas Boeddhas
Waar de massieve stenen kegels³³ vol ingemetselde heiligheid
eindelijk
Een continent verder het geheim van Groot Zimbabwe
verklappen³⁴

³³ Dat wil zeggen, *chedi's*.

³⁴ Een van de raadsels van het uit de eerste helft van het tweede millennium stammende, beroemde archaeologische complex van Groot Zimbabwe in het Afrikaanse land van die naam, is een massieve gemetselde kegelvormige toren, ca. 6 meter in doorsnede en ca. 10 meter hoog; dit zou heel goed een nabootsing kunnen zijn van een *chedi* of *prang*, geconstrueerd onder Boeddhistische invloed.

Naar de bergen toe werden de huizen kleiner en ouder, groeide
Het riet terug op de zinken daken
Hier zijn geen tempels meer, veel oudere goden
Hurken duivels geworden tussen de wilde palmen en duikelen
Grinnikend kopje als je net niet kijkt
Maar in de jungle zijn wij nu veilig zegt de gids
Want er zijn nu auto's in dit land
En tempels en de koning en wegen
(Waar dan?)

Loop terug in de voetstappen
Van zevenentwintig jaar leven samen
Vergeet dat we ooit lopen geleerd hebben
Want hier is het geen droomwandelen meer terwijl je
Een nieuw boek bedenkt of opschepperig de afstand
Naar Proxima Centauri schat of een oude ruzie
Als een schaakpartij opnieuw naspeelt, en nu wint
De geest van de trap³⁵ vooronderstelt
Dat je de treden blindelings zeker weet onder je voeten
Naast Thales' put valt een spotvogel om van het lachen³⁶
Want hier is elke stap een bewuste schepping uit niets,³⁷
overwinning

Op natte stenen, rotsspleten, een kleine afgrond
Die met scherpschuttershand en precisie-enkels
Ogenblikken oogst
Hier
Ben je een kleine natte God

³⁵ *L'esprit de l'escalier*: te laat (als je alweer op de trap naar buiten bent) valt je in wat je eigenlijk had moeten zeggen.

³⁶ De filosoof Thales, volgens de traditie de eerste der Voorsocratici, legde zich toe op de sterrenkunde; hij zou in een put gevallen zijn terwijl hij zijn ogen op de hemel gericht had, en werd daarvoor uitgelachen door zijn dienstmeid.

³⁷ De mogelijkheid of onmogelijkheid van schepping uit niets is een theologisch, filosofisch en mythologisch strijdpunt.

Boven
Aangekomen
Als enigen
Adem – tegenover de waterval
Een houten platform een schavot
Waarop alle verwachtingen van de tocht hun beul vinden
Zal wel, honderd³⁸ meter hoog, zal wel
Door de schrijnende zweetfilm op je ogen
Dubbel en hoog en geraas boorschuim de aarde in
Als je het opbrengt om nu weer omlaag te glibberen
Wacht je het Bad van Eeuwige Jeugd de Nobelprijs Miss Universe
Maar mag het genoeg zijn dat hier zo hoog
Ons door de bloedzuigers nog steeds ongestremde bloed
Druipt uit broek en schoenen alsof het land daarop
Voor zijn vruchtbaarheid altijd gewacht heeft
De ontkiemde muggen in een bespottelijk vertoon van
synchroniciteit³⁹
vlinders worden en niet meer van wijken weten

³⁸ Volgens de reisgids. Andere opgaven spreken, geloofwaardiger, van vijftig, of dertig, meter.

³⁹ In een boek met deze titel, schetsen de psychiater Jung en de natuurkundige Pauli een structuur van betekenisvol toeval, die Jung illustreert met het voorbeeld van een vlinder die binnenvliegt in de spreekkamer juist als de cliënte vertelt van haar vlinderdroom. Aangekomen op het platform tegenover de waterval, diende zich een vlinder aan in de kleuren van een batikdoek die ik had uitgespreid, nestelde zich daar, en wist niet meer van wijken.

Het geraas een symphonie die wij
Schrijven op de palimpsest⁴⁰ van ons trommelvlies
Dirigeren met de Thorshamer
Van regenbogen opspringend uit de
Stortende stortende
Krocht van
Nu en hier
Uitdruipend staande
Achter de waterval
Van het verleden

⁴⁰ Een tekst geschreven over een al eerder geschreven maar uitgewiste tekst – de laatste is vaak door moderne technieken te reconstrueren.

Zodat de terugtocht zal verlopen
In de koningsdraagstoel van onze trots
In de gevleugelde strijdwagen
Waarin jij mij meevoert
Nee, waarin we samen
Generaalstriomftocht⁴¹
Onze wuivende kinderen
Voorttrekken.

⁴¹ Romeinse veldheren hadden na het winnen van een beslissende slag het recht op een triomftocht Rome in, staande in een strijdwagen, en gevolgd door een processie van krijgsgevangen en oorlogsbuit, volgens strikt protocol.

LOY KRATHONG

Overdag was het al
Boeddhabeelden als Orïon pralend in het nachtruim
De eerste de enige reus waaruit alles door fragmentatie is
voortgekomen⁴³
(Boeddhabeelden met een blik die eerst op klaarkomen leek maar
waarvan langzaam
De aanslag van pornobeelden losweekt de onderliggende
extase zichtbaar maakt
(Theresa van Bernini voorbij Amor God ziet)⁴⁴
Tronend op een fakirbed van zuilen⁴⁵ omgeven door de
Beitelgewijs getailleerde torens van vrome overmoed

⁴³ Verspreid door heel Eurazië komt de oorsprongsmyste voor volgens welke de wereld is ontstaan uit de brokstukken van het lichaam van een oerreus, die vernietigd wordt.

⁴⁴ Bernini's beroemde beeldhouwwerk 'De extase van St Theresa' (1652) in de kerk van Santa Maria della Vittoria, Rome.

⁴⁵ Wanneer de hoge zuilen van een tempelgaanderij nog grotendeels intact zijn, maar zij geen dak meer dragen, lijkt dit op een bed met ophooggerichte spijkers, of op het bloemschik-hulpmiddel van die naam.

En deze houdt audiëntie
Hoog in de heilige kring van zijn standbeeld
Waar offers van bloemen en wierook massaal aangesleept worden
En zelfs pubers zich in aanbidding verdringen voor
Deze verbinding van hemel en aarde
Uitvinder van het schrift drooglegger van het moeras van de
wereld
Schepper van rijst en van dieren uitvinder van het kuras en dat
alles
In de tijd van onze kruistochten jazeker

Wij kopen voor twee kwartjes eten bij de
Koninklijke keukenprinsessen en nuttigen dat
Onder de conservenblikken van enkel nog Thai
Wurmen ons langs kinderorkesten vetkraam mooie meisjes
gezinnen

Aangeraakt door de toverstaf van gemeenschap
Dankbaar voor Thai tussen Thai
En kopen van schoolkinderen
Onze eigen krathong met naar zal blijken
Ondeugdelijk pit-arrangement
Eeuwig drijvend maar snel gedoofd
Als een losgeslagen astronaut
Buiten zijn ruimteschip
Als een mens
In zijn lot

Op alle tempelementen branden nu levende lichtjes
Ook op de grote vijvers terwijl kleurige lotusconstructies zo groot
als een huis
Van binnen lichtgevend deinen op hun door kikkers omklemde
ankers
De volle maan is opgekomen en spreekt van een droomlicht
Dat ik ook in jouw ogen zie aangaan
Een schoolklas rust uit van zijn sketch en bespringt ons
(ook wij hadden zulke jongetjes je kunt ze wel opvreten)
Met bewijzen van eindelijk verstaanbaar Engels
Onder de stralende blik van hun juffrouw
We stromen vol met uitgewiste grenzen
Wat verhindert ons eigenlijk hier altijd te blijven?

Achter een tempel maken verklede krijgers zich klaar
Voor een massaal klank- en lichtspel op boten
En als 't kofferke⁵¹ van een veldslag van vuurwerk
Glijdt door een geluidswal van tweederangs filmmuziek
Een gouden prinsenaar in drakenboot
Eftelingspel van Fantasia⁵² droomvaart
Ons murw bijna snikkend kinderhart binnen
Ongelovig wankelend want honderden luchtballons
Van binnenuit verlicht met hun eigen bleek vuur⁵³
Lachespookjes denkbeeldige kleutervriendjes
Worden geloost in de nacht tot nieuwe steeds wisselende
Constellaties, hun hoogtepunt en dood tegemoet
Weer: als een mensenlot

⁵¹ Een Vlaams familiegrapje: elk vuurwerk wordt geacht beëindigd te worden door een apotheose tijdens welke de koffer waarin het vuurwerk naar de ontstekingsplaats is vervoerd, zelf met groot feestelijk effect de lucht in gaat.

⁵² In de jaren 1980-1990, toen wij met onze kinderen het pretpark de Efteling regelmatig bezochten, bood de attractie 'Fantasia' de illusie van een nachtelijke boottocht door een wereld herinnerend aan de Arabische sprookjescyclus *كتاب ألف ليلة وليلة* *Kitāb 'alf layla wa-layla*, in het Nederlands bekend als *Duizend en een Nacht*.

⁵³ Vgl. het boek van de Russisch-Amerikaanse schrijver V.V. Nabokov, *Pale Fire* (1962), aan een studie waarover ik al bijna een halve eeuw werk, met grote tussenpozen.

Een voorrecht: even mag ik jou zien
In je meest heilige kwetsbare gedaante
Ontroerd kindje onder de kerstboom
Sidderend onwrikbaar
In de zegeningen van je
Eenenvijftig jaar

Zodat we in tranen het feest een hoogtepunt zien nemen:
Na de drakenboot en het vuurwerk wordt het moment
Om je eigen krathong te ontsteken en te water te laten
Kenbaar doordat een jonge moeder dichtbij ons opeens
Met oneindige tederheid terughoudendheid
Volstrekt herkenbaar door dikke lagen van Thaisheid heen
haar zoontje helpt zijn krathong uit te zetten
als een mens zijn lot

En wij
Die zelf niet meer roken
Maar vuur durven vragen aan een Thaise vader
Onze krathong aansteken
En te water laten alsof
Onze Boeddha-doop.

SNORKELEN BIJ HET KOH-ROK-EILAND IN DE ANDAMAN-ZEE

Het kost een hoop geld
Je moet vrij ver gaan
Drie kwartier met een snelle motorboot
Voor het water een zichtbaarheid krijgt van tien meter
De vissen een dichtheid van honderd per kubieke meter
En aan je buik beginnen te knabbelen
Sommig koraal kwispelend tegen je opspringt als een zeehond
(Hoewel veel al dood is)
Breek met je duikbril onder
Waar de zon nog maar rusteloze glimtentakels
Het daglicht twee uur dichter bij zonsondergang is
Geluid alleen het suizelen van je snorkel
En elke gedachte aan eten, ademen, aanraken
Uit je wordt weggewassen

Zoals meestal op deze reis
Is mijn ontroering bevroren registreer ik alleen
Dat ik dit mooi zou vinden, dat hier een aanzuig-
Buis naar de eeuwigheid zich opent
Dat ik de vissen kan pakken ze bijten zachtjes
Alsof ik hengelaas ben
(En misschien ben ik dat ook, aan de lijn waarmee
Thor en Hymir de wereldreus Ymir gaan opvissen⁵⁴
Of misschien is het hier al eerder
Maui god van de Maori⁵⁵
En misschien voel ik niets omdat de werkelijkheid
Nog niet open is
Nog niet open
Als een winkel)

⁵⁴ Verwijzing naar een Germaanse mythe; de wereld wordt gevormd uit Ymirs lichaam.

⁵⁵ Ook de Maori god Maui staat aan het begin van de wereld doordat hij deze opviste uit de zee. Nieuw-Zeeland werd pas ca. duizend jaar geleden bevolkt vanuit Polynesië, en het grootste deel van de Stille Oceaan pas gedurende de laatste paar duizend jaar vanuit Zuid-Oost-Azië. De Maori mythen staan waarschijnlijk dichterbij Zuid Thailand (waar zich Koh Rok bevindt) dan bij de Germaanse wereld.

Wrevelig dat ik geen greep kan krijgen
Ga ik maar soorten tellen: clownsviis zonder rood,
Vis in twee kleuren boven/onder,
Idem voor/achter, luipaardvis gespikkeld,
Regenboogvis groot, idem klein, idem zeer klein, kleine

BARRACUDA

*Hoe komen die hufterige toeristenmelkers op het idee om ons hier uit de
boot te zetten*

*Hier zitten godverdomme haaien ik heb al
Bloed gegeven aan dit land waar is
Trecy met haar roze bikinibroekje en haar
Bruine T-shirt tegen verbranden
Ook onder water is zij
Mooier dan wat ook
En ze moet
Blijven leven*

Toch aanraking, en hand en hand
Leid je me tegen de tsunami van haaiende leegte in
Wijst wenkende zeesterren, geel koraal, blauw koraal
Een dichtgekluwde wemeling vissen als een volksfeest
Een grote vis die onaangedaan een kleine
En dan op zijn beurt; een parelschelp zo groot als mijn romp
Openend ademend lokkende belofte
Goddank is dit water geen lucht of ik zou
Mij omlaag te pletter storten

Het duikershorloge dat ik van onze jongste zoon heb gekregen
Blijft lopen, lopen, terwijl de tijd toch net
Zo stil staat als mijn hart en mijn ontroering
Als ik al bang ben is het niet om te verdrinken of te stikken
Maar om een besef van grootsheid toe te laten
Wetend dat besef mij
Ervan zal scheiden

Waarop is het wachten dan? Tot deze regels
Zich juichend spartelend wentelend als een
Meerman zich vormen bij het schrijven
In een verbeterd snorkeltocht door de taal
Meerman zoon en minnaar van
De moeder van de wateren⁵⁶
Die weer mijn hand pakt, en drukt.

⁵⁶ De laatste jaren is mijn wetenschappelijk werk vooral gericht op wereldwijde reconstructies van prehistorische mythologie. Daarin speelt een hoofdrol de maagdelijke Moeder van de Oerwateren, een naar ik meen aantoonbare voorstelling uit het Laat Paleolithicum; zij baart haar enige zoon die dan ook, bij ontbreken van andere wezens, haar minnaar wordt, en met wie zij de wereld en de mensheid voortbrengt.

DAG IN DAG UIT MET JOU

Op reis

Dag in dag uit met jou

Betekent dat de kamer het restaurant

de straat de tempel het ruineveld het oerwoud de zee

Hoezeer ook doorschoten van koninklijk

Constant troonsafstand doen

Hand in hand vormen we een lemniscaat
Rond het knooppunt van onze aanraking
Einsteinlijk uitslingerend
Tot aan de grenzen van het heelal⁵⁷
Niet voor niets het symbool (∞)
Voor oneindig

⁵⁷ Volgens de kosmologie afgeleid van Einsteins Algemene Relativiteitstheorie van 1915 (inmiddels allang niet meer het meest gangbare model) zou een reiziger met de lichtsnelheid zich van de aarde losmaken, na miljoenen jaren voortgang volgens een min of meer rechtlijnige baan de grenzen van het heelal bereiken, en dan weer ongemerkt doorschieten om terug te keren op de aarde, het punt van uitgang.

Na een blik in je ogen
Is de kleur en de vorm van al het andere wazig
En zelfs de vogels hoor ik nauwelijks nog
Na je geringste fluistering

Ik begrijp nu waarom ik zoveel foto's neem
Straks als we thuis zijn en we weer
Het grootste deel van de dag afzonderlijk doorbrengen
Zal ik wel kijken waar we geweest zijn
En wat er verder te zien was
Behalve jou

We vrijen alsof we
Elkaar vanavond hebben leren kennen
Onze vier kinderen nog moeten verwekken
En nog vele andere

En we mijden alcohol
Want de geringste overdosis
Kan fataal zijn.

